

Dětský domov se školou Býchory

Zpráva z návštěvy zařízení¹

Adresa zařízení:	Býchory 152, 280 02 Kolín
Zřizovatel:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Ředitel:	Mgr. Václav Lebduška
Typ zařízení:	dětský domov se školou
Kapacita:	48
Datum návštěvy:	21. až 22. června 2022
Datum vydání zprávy:	16. srpna 2022
Návštěvu provedli:	Mgr. Adéla Frédy, Mgr. Štěpán Jílka, Mgr. Silvie Konopková, Mgr. Tereza Konrádová

JUDr. Stanislav Křeček
veřejný ochránce práv

¹ Následná návštěva byla zrealizována v souvislosti s projektem *Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv (směrem k ustavení Národní lidskoprávní instituce v ČR)*, číslo projektu LP-PDP3-001. Projekt je součástí Programu lidská práva financovaného z Norských fondů 2014-2021 prostřednictvím Ministerstva financí ČR.

Obsah

Obsah	2
Úvodní informace	3
Shrnutí	6
Prověření původních zjištění	7
1. Problémy související se změnou ředitele	7
2. Umisťování sourozenců	8
3. Hodnocení dětí	10
4. Postup při úmyslném zničení majetku zařízení	10
5. Kapesné	11
6. Samostatné vycházky	12
7. Stravování	12
8. Používání mobilních telefonů	13
9. Přístup k internetu	14
Nová zjištění	15
10. Aktivity pro rodiny umístěných dětí	15
11. Program rozvoje osobnosti dítěte	15
12. Odborná péče	16

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Od roku 2006 veřejný ochránce práv plní **úkoly národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.²

Proto **systematicky navštěvuji místa (zařízení)**, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodu, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Dětský domov se školou je jedním z typů zařízení, které mohu navštívit.³

Cílem návštěv je posílit ochranu před špatným zacházením.⁴ Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv,⁵ konkrétně právníky, psychology, speciální pedagogy a sociální pracovníky. Návštěva spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedením, zaměstnanci a umístěnými dětmi, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace.⁶ Návštěvy jsou **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard poskytování péče.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Po každé návštěvě **sepiši zprávu. Většinou obsahuje návrhy opatření k nápravě.** Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k předcházení špatnému zacházení nebo jeho odstranění. **Zpráva nepopisuje zjištěnou správnou praxi zařízení** odpovídající dobrým standardům zacházení. **Soustředí se pouze na možné nedostatky.** Proto může působit velice nepříznivě a nevyváženě. Prosím čtenáře zprávy, aby na to pamatovali. Bez ohledu na závěry zprávy si vážím náročné práce všech zaměstnanců zařízení.

Zprávu pošlu zařízení se žádostí o vyjádření k popsáním zjištěním a navrženým opatřením.⁷ Pečlivě se zabývám sdělením (vysvětlením), které mi zařízení zašle.

2 Na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

3 Podle § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

4 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu špatných materiálních podmínek, pokud by jimi byla překročena nevyhnutelná míra strádání a ponížení spojená s omezením osobní svobody, neprofesionálního jednání nebo dokonce násilí ze strany personálu, nezajištění ochrany před ublížením nebo zneužitím ze strany třetích osob, nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život (neoprávněné omezování kontaktu s rodinou), nerespektování sociální autonomie či práva dítěte na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

5 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

6 Podle § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

7 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

Navržená **opatření k nápravě** se liší svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Pro snazší orientaci obsahuje zpráva na konci **přehled** opatření k nápravě. Navrhuji také **termín provedení**.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Není-li to možné, provedou se v nejkratší možné době. Za bezodkladná označuji opatření, která považuji za naléhavá a velmi důležitá, anebo opatření běžně snadno proveditelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho měsíce, tří měsíců, šesti měsíců nebo jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním navrhuji tam, kde je třeba zavést určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že zařízení opatření zavede co nejdříve a bude dbát na dodržování doporučené praxe.

Rád bych, aby zařízení ve vyjádření ke zprávě sdělilo, že (1) opatření provedlo a jak, nebo (2) kdy a jak opatření provede, nebo (3) navrhne jiné vhodné opatření a termín.

Pokud budu vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **považovat za dostatečná**, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je vysvětlení zjištěných pochybení, doložení opatření k nápravě či věrohodný příslib jejich provedení.

Pokud vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **nebudu považovat za dostatečná**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁸ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) a **obdržená vyjádření** v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).⁹

Po dokončení řady návštěv zařízení téhož druhu **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a posílám ji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně vytvářím standard dobrého zacházení. Souhrnná zpráva může sloužit nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění špatného zacházení a jeho předcházení.

8 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

9 Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z <https://eso.ochrance.cz>.

Charakteristika zařízení

Dětský domov se školou, středisko výchovné péče a základní škola Býchory je školským zařízením pro výkon ústavní a ochranné výchovy, jehož zřizovatelem je Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Návštěva byla zaměřena **výhradně na dětský domov se školou** (dále jen „zařízení“).

Zařízení sídlí v obci Býchory s cca 650 obyvateli, která je vzdálena zhruba 8 km od okresního města Kolín a je s ním spojena pravidelnou autobusovou linkou. Areál zařízení je obklopen civilní zástavbou a jezdeckým areálem a ze zadní strany přímo sousedí s lesem. Areál zařízení byl po celou dobu otevřený, děti se mohly volně pohybovat i za jeho hranicemi v přilehlém okolí.

Zařízení je jako celek koedukované, rodinné skupiny nikoliv. Oficiální kapacita 48 lůžek byla v době návštěvy ponížena na 40. V zařízení bylo evidováno 37 klientů, fyzicky přítomno jich bylo 31 (1 dítě bylo hospitalizováno, 1 na dlouhodobém pobytu mimo zařízení a 4 děti na útěku). Celkem 34 klientů mělo nařízenou ústavní výchovu, 2 byli do zařízení umístěni předběžným opatřením a 1 v zařízení pobýval na základě smlouvy o dobrovolném pobytu. V době návštěvy v zařízení nebylo evidováno ani jedno dítě s uloženou ochrannou výchovou.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 21. – 22. června 2022 bez předchozího ohlášení. Ředitel byl o návštěvě osobně informován při jejím zahájení. Zaměstnanci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) mu předali pověření k provedení návštěvy, vyžádali si potřebnou součinnost a dokumentaci.

Návštěvu provedli právníci Kanceláře Mgr. Adéla Frédy, Mgr. Štěpán Jílka a Mgr. Silvie Konopková. Na šetření se též podílela pověřená expertka z oboru psychologie Mgr. Tereza Konrádová.

Zaměstnanci Kanceláře hovořili s ředitelem zařízení, jeho zástupkyní pro výchovu, zástupkyní pro osobnostně sociální práci/etopedkou, speciální pedagožkou/metodičkou prevence, sociální pracovníci, sloužícími vychovatelkami a přítomnými dětmi. Na místě zastížený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji.

K žádnému konfliktu či jiné mimořádné události v průběhu návštěvy nedošlo. Nikdo z personálu ani umístěných dětí nevznnesl žádnou stížnost či připomínku k průběhu návštěvy nebo jednání zaměstnanců Kanceláře.

Shrnutí

Následná systematická návštěva zařízení byla provedena za účelem ověření splnění opatření, která formulovala moje předchůdkyně ve zprávě z první systematické návštěvy.¹⁰ Ta proběhla v dubnu 2019, necelé čtyři měsíce po nástupu současného ředitele zařízení. Změna ve vedení byla doprovázena spory mezi tehdejšími a bývalými zaměstnanci, které se negativně projevovaly na umístěných dětech. Ty dokonce byly v některých případech do zmíněných sporů přímo vtahovány. Moje předchůdkyně se proto bezprostředně po ukončení návštěvy obrátila na ředitele s několika doporučeními pro stabilizaci situace v zařízení. Ve zprávě z návštěvy zařízení pak formulovala opatření ke změně praxe v kontextu předcházení potenciálnímu riziku špatného zacházení a zásahům do práv umístěných dětí. Ředitel v navazující komunikaci přislíbil přijetí všech těchto opatření.

Na základě poznatků z následné systematické návštěvy zařízení mohu konstatovat, že během dosavadního funkčního období ředitele došlo v zařízení k poměrně podstatným změnám, z nichž některé byly iniciovány opatřeními formulovanými ve zprávě z první systematické návštěvy. Zjištěné změny a jejich efekt lze hodnotit jako pozitivní. Jedná se především o zrušení bodového systému, upuštění od trestání s rizikem kolektivního dopadu a snižování kapesného bez opory v právních předpisech. Ke zkvalitnění péče došlo i v oblasti každodenního života dětí, například v podobě možnosti vegetariánského stravování, rozšíření samostatných vycházek, rozšíření možnosti používat vlastní mobilní telefon a zavedení neomezeného přístupu k internetu. Důsledkem těchto změn se život v zařízení ve srovnání s původním stavem přiblížil k běžným podmínkám.

Kromě změn vyplývajících z opatření mé předchůdkyně došlo také ke snížení kapacity a rozšíření týmu odborných pracovníků o speciální pedagožku/metodičku prevence, což přineslo pozitivní efekt v podobě strukturované a vhodně cílené práce s jednotlivými klienty. Ředitel navíc odborný tým hodlá rozšířit o dalšího pracovníka na pozici etoped/psycholog, a dále tak zvětšit prostor pro individuální práci s umístěnými dětmi. K výraznému posunu došlo také ve tvorbě programů rozvoje osobnosti dítěte, na kterých se aktivně spolupodílejí děti společně se svými klíčovými pracovníky. Neposlední změnou je také zlepšení kvality práce s rodinou ve formě pořádání akcí, aktivit a zážitkových zájezdů pro děti a jejich rodiny a blízké, jejichž smyslem je podpora soudržnosti rodinných systémů a posílení spolupráce mezi rodinami dětí a pracovníky zařízení.

Lze uzavřít, že **zařízení splnilo všechna opatření, která moje předchůdkyně formulovala ve zprávě z první systematické návštěvy**, a odstranilo tak potenciální rizika špatného zacházení a zásahy do práv dětí. Vedle toho došlo k viditelným posunům v mnoha dalších oblastech, a to takovým způsobem, že zde můžeme hovořit o **dobré praxi, která je hodna následování**.

10 První systematická návštěva zařízení proběhla ve dnech 16. až 17. dubna 2019 pod sp. zn. 40/2019/NZ. Zpráva a následná komunikace s ředitelem zařízení je dostupná z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/7296>.

Prověření původních zjištění

V úvodní části zprávy z následné návštěvy se zaměřuji na to, jakým způsobem zařízení ve skutečnosti naložilo s opatřeními, která moje předchůdkyně formulovala ve zprávě z první systematické návštěvy.

1. Problémy související se změnou ředitele

1.1 Zjištění z první systematické návštěvy

Ve zprávě z první systematické návštěvy moje předchůdkyně konstatovala, že atmosféra v zařízení byla silně poznamenána konflikty mezi dospělými, do kterých byly děti nepřiměřeně vtahovány. Konflikty souvisely s výměnou ředitele zařízení, která proběhla k 1. lednu 2019, tedy necelé čtyři měsíce před systematickou návštěvou. Z rozhovorů s dětmi vyplynulo, že odvolání bývalého ředitele cítily jako křivdu. Jejich nepohodu pravděpodobně nevhodně umocňoval samotný bývalý ředitel a jeho rodinní příslušníci, kteří s dětmi i po odchodu ze zařízení zůstali dále v kontaktu skrze některé volnočasové aktivity. Nastalý stav moje předchůdkyně připodobnila ke konfliktní situaci v rodině, kdy jsou děti rodiči nuceny v průběhu rozvodového řízení přiklonit se na stranu jednoho z rodičů v ostrém vymezení vůči druhému. Tato situace se pravděpodobně promítla do vyššího počtu mimořádných událostí. Jednalo se o několik případů sebepoškozování dětí a napadení zaměstnanců či ostatních dětí. K některým z nich musela být přivolána Policie ČR.

Stávající ředitel krátce po svém nástupu podnikl řadu konkrétních kroků ke zklidnění a stabilizaci situace, jejichž účelem bylo odklonění konfliktů a neshod mezi dospělými od dětí. Šlo například o opakované poučení zaměstnanců, aby se o konfliktu s bývalým ředitelem nezmiňovali v přítomnosti dětí a vše řešili na úrovni dospělých. Ředitel také sjednal schůzku s vedoucí jednoho z kroužků, rodinnou příslušnicí bývalého ředitele, a domluvil s ní jasná pravidla další spolupráce, aby do budoucna zůstal dětmi oblíbený kroužek zachován, ale již nadále nedocházelo k projevům osobních animozit ve formě častých sporů a konfliktních situací mezi lektorkou kroužku a zástupci zařízení. Ředitel se také rozhodl pořádat společné akce, výlety a sportovní aktivity, kterých se spolu s dětmi účastnil a jejichž účelem bylo navázání či posilování vzájemných vztahů.

Tyto kroky moje předchůdkyně uvítala a dále bezprostředně po ukončení návštěvy řediteli doporučila, aby pro pracovníky zařízení **zavedl pravidelnou supervizi** se zakázkou stabilizovat tým a harmonizovat vztahy mezi dospělými tak, aby se negativně nepromítaly do práce s dětmi. Současně apelovala na **důležitost terapeutické práce s dětmi**.

Ředitel v reakci na tato doporučení deklaroval snahu o zřízení pravidelných supervizí a detailně představil koncept terapeutické práce etopedky a psychologky, který odpovídal požadavkům mé předchůdkyně.

1.2 Zjištění z následné systematické návštěvy

V průběhu následné systematické návštěvy bylo zjištěno, že od podzimu 2019 v zařízení probíhají pravidelné supervize v intervalu jednou za 1 až 2 měsíce s ojedinělými výpadky zapříčiněnými změnami v osobách externích supervizorů. Supervize probíhají zvláště pro vedení zařízení – ředitel a jeho zástupkyně a zástupci – a zvláště pro výchovatelský personál. Ty pak probíhají tzv. „po patrech“, tedy pro vychovatele a asistenty pedagoga ze dvou rodinných skupin, které sídlí na jednom patře.

Vedle supervizí je v zařízení nastavena i intervizní spolupráce. Vychovatelé mohou prakticky kdykoli konzultovat individuální případy svěřených dětí s etopedkou, psychologkou nebo speciální pedagožkou/metodičkou prevence. Z rozhovorů s personálem vyplynulo, že tato možnost je v praxi běžně využívána.

Změna na pozici ředitele zařízení už v době následné systematické návštěvy nebyla tématem, které by nějak výrazně mezi dětmi či personálem rezonovalo. Atmosféra v zařízení je příjemná a koreluje s vřelostí, otevřeností a důvěrností vztahů mezi dětmi a personálem, které bylo možné v průběhu následné návštěvy sledovat a jejichž existence byla patrná jak při samostatných rozhovorech s dětmi, tak i se zaměstnanci.

S největší pravděpodobností za to může dostatečný časový odstup a přirozená obměna umístěných dětí, ale současně také způsob vedení zařízení stávajícím ředitelem a týmem jeho zástupkyň a zástupců. Ve srovnání s první systematickou návštěvou vnímám zřetelný posun od až „populistického“ přístupu k dětem, jehož součástí byly na jedné straně odměny, které se spíše podobaly úplatkům, a na straně druhé uplatňování kolektivní viny a souvisejících kolektivních trestů, směrem ke strukturované a individualizované práci s dětmi. Posun od simplexnějšího kognitivně behaviorálního modelu založeného na konceptu odměn a trestů, ke konceptu terapeutickému, který má ambici ošetřovat také příčiny, pro které byly děti do zařízení umístěny, nikoli pouze zmírňovat důsledky modelováním chování instrumentálním způsobem.

Z tohoto pohledu mohu konstatovat, že **stávající ředitel nejenže obstál na pozici, kterou lze s ohledem na okolnosti jeho nástupu označit jako pozici „krizového manažera“, ale podařilo se mu i v poměrně krátkém časovém horizontu nastavit takový způsob fungování zařízení, který mnohem lépe reflektuje současné trendy nejen v oblasti speciální pedagogiky, ale společenského vývoje obecně.**

2. Umisťování sourozenců

2.1 Zjištění z první systematické návštěvy

Ve zprávě z první systematické návštěvy se moje předchůdkyně pozastavovala nad tím, že ačkoli je v zařízení umístěno několik sourozeneckých skupin, jsou sourozenci rozdělováni do jiných rodinných skupin, a setkávají se tak pouze při společných akcích ve společnosti jiných dětí. Ve zprávě odkazovala na konkrétní případy dvou takto rozdělených bratrských dvojic a formulovala opatření, aby zařízení vysvětlilo, proč jsou tito sourozenci rozděleni

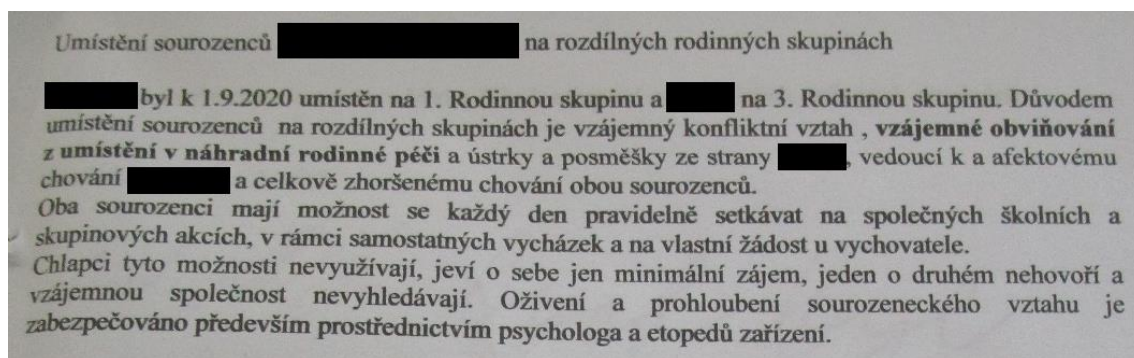

do jiných rodinných skupin, a aby **respektovalo práva sourozenců na udržování vzájemných rodinných vazeb.**¹¹

Ředitel v reakci na zprávu uvedl, že v jednom případě byli sourozenci rozděleni na základě jejich přímé žádosti, v druhém pak na základě prokazatelně negativního vlivu staršího sourozence na mladšího a společně vyjadřovaného nezájmu o společný pobyt. Nadto uvedl, že pokud tomu nebrání závažné výchovné překážky, umísťují sourozence na jednu rodinnou skupinu. Pokud jsou však sourozenci na jiných rodinných skupinách, mohou se kdykoli vzájemně navštěvovat.

2.2 Zjištění z následné systematické návštěvy

V průběhu následné systematické návštěvy bylo zjištěno, že sourozenci stejného pohlaví jsou primárně umísťováni na stejné rodinné skupině. K jejich rozdělení dochází pouze v odůvodněných případech, jako tomu bylo v případě sourozenců A, nebo na základě jejich žádosti. Ani po rozdělení však nekončí individuální i skupinová práce zařízení na navazování, zhojení a posilování sourozeneckých vztahů.

Obr. 1 Výňatek ze spisové dokumentace sourozenců A.

Vzhledem k tomu, že zařízení je koedukováno pouze jako celek, ale rodinné skupiny jsou chlapecké a dívčí, sourozenci rozdílných pohlaví nemohu být umístěni společně do jedné rodinné skupiny. Avšak způsob fungování zařízení, kdy nabídka organizovaných aktivit obecně není vázána na rodinné skupiny, a široká možnost samostatných vycházek, během kterých mohou děti trávit čas, s kým chtějí a jak chtějí, dostatečně vyvažují dané organizační omezení.

Konstatuji tedy, že zařízení respektuje práva sourozenců na udržování vzájemných rodinných vazeb. **Opatření bylo splněno.**

¹¹ Ustanovení § 4 odst. 4 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ústavní a ochranné výchově“).

3. Hodnocení dětí

3.1 Zjištění z první systematické návštěvy

Ve zprávě z první systematické návštěvy moje předchůdkyně kritizovala tehdejší bodový hodnotící systém. Uvedla, že nemá jednoznačně stanovená pravidla a postihuje děti za prohřešky, které jsou svou povahou velice sporné. Současně poukázala na skutečnost, že systém není uplatňován vůči všem dětem stejně a neupřednostňuje pozitivní motivaci. Formulovala proto opatření, aby **zařízení do 1 roku postupnými kroky zcela upustilo od bodovacího systému.**

Ředitel v reakci uvedl, že ještě před obdržení zprávy upravili systém hodnocení do vyrovnanější podoby a zahájili proces hledání jiných alternativ hodnocení dětí. Přislíbil, že doporučení mé předchůdkyně je připraven postupně realizovat.

3.2 Zjištění z následné systematické návštěvy

V průběhu následné systematické návštěvy bylo zjištěno, že zařízení od používání bodového hodnotícího systému zcela upustilo. V současné době zařízení využívá výhradně slovní hodnocení v kombinaci s opatřeními ve výchově, která se udělují v případě porušení pravidel zařízení stanovených tzv. Býchorským devaterem. Jedná se o běžná pravidla společného soužití a slušného chování, např. zákaz úmyslného ničení majetku zařízení a věcí ostatních dětí, zákaz použití fyzické síly vůči jinému atd.

Průběh uplynulého dne děti s vychovateli reflektují každý večer. Vedle toho děti jednou týdně absolvují komunitu s týdenní reflexí a vyhodnocením předsevzetí, jež si na daný týden stanovily. Pokud dítě závažným způsobem poruší pravidla zařízení, je mu uděleno opatření ve výchově, nejčastěji zákaz samostatných vycházek. Každé dítě se může obrátit na ředitele zařízení s návrhem na vyřešení situace jiným způsobem, např. přípravou programu pro ostatní, dobrovolnou prací pro zařízení nebo obec atp. Po vykonání vhodné alternativy je opatření ve výchově ředitelem prominuto nebo zkráceno. V případě opakujících se porušení pravidel možnost alternativy odpadá.

Konstatuji tedy, že zařízení zcela upustilo od užívání bodového hodnotícího systému.
Opatření bylo splněno.

4. Postup při úmyslném zničení majetku zařízení

4.1 Zjištění z první systematické návštěvy

Ve zprávě z první systematické návštěvy moje předchůdkyně kritizovala praxi, podle které v případě, kdy dítě úmyslně zničí majetek zařízení, následoval kolektivní trest pro celou jeho rodinnou skupinu formou snížení provozních záloh na případné nadstandardní aktivity rodinné skupiny. Podle mé předchůdkyně tato praxe stála na principu kolektivní viny a velmi znevýhodňovala děti, které společné vybavení neničily. Formulovala proto opatření, aby zařízení **bezodkladně zrušilo pravidlo o kolektivních trestech za škodu způsobenou jedním dítětem.**

Ředitel v reakci uvedl, že má na užívanou praxi odlišný pohled, tedy že se nejedná o kolektivní trestání. Podle něj nebyly ostatní děti z rodinné skupiny nijak trestány, neboť i nadále měly pestrou nabídku kvalitních volnočasových aktivit, které se liší pouze svou nákladností. A ačkoli ponížení provozních záloh bylo ve vztahu k reálné ceně oprav pouze symbolické, děti mohly pocítit reálný dopad svého jednání. Ředitel přitom odkazoval na praxi v běžných rodinách, kde bez ohledu na to, kdo konkrétní něco rozbil, situace dopadá na celou rodinu, která nejprve musí ze svých finančních prostředků uhradit opravy a až zůstatek může využít na rekreační záležitosti. Závěrem však s vědomím rizika podobného postupu jako kolektivního trestu přislíbil postupné ustupování od této praxe směrem k individuální odpovědnosti dětí a jejího uplatňování při opravách zničeného majetku.

4.2 Zjištění z následné systematické návštěvy

V průběhu následné návštěvy bylo zjištěno, že v případech úmyslného poškození majetku zařízení některým z umístěných dětí zařízení upustilo od snižování provozních záloh rodinných skupin. Věc je řešena individuálně s konkrétním dítětem, které škodu způsobilo. Dítě má možnost věc opravit nebo ze svých prostředků uhradit třetinu částky vynaložené na opravu (může se domluvit i na úhradě ve splátkách).

Konstatuji tedy, že zařízení upustilo od praxe spojené s rizikem kolektivního trestání a řešení dítětem úmyslně způsobené škody přesunulo do individuální roviny. **Opatření bylo splněno.**

5. Kapesné

5.1 Zjištění z první systematické návštěvy

Ve zprávě z první systematické návštěvy se moje předchůdkyně pozastavovala nad údajnou povinností dětí nakupovat pod dohledem vychovatelů, případně po nákupu předkládat účtenky ke kontrole zakoupených věcí. Vedle toho kritizovala snižování kapesného prostřednictvím opatření ve výchově, neboť příslušné právní ustanovení¹² odkazovalo na neexistující právní úpravu. Formulovala proto opatření, aby zařízení **neprovádělo dohled nad tím, za co dítě utratí své kapesné, a aby ustalo se snižováním kapesného prostřednictvím opatření ve výchově.**

Ředitel v reakci uvedl, že v zařízení upustili od vyžadování účtů za nakoupené věci. Dohled nad nákupy vysvětlil tak, že vychovatelé většinou stojí u pokladny a vizuálně kontrolují, zda nakupování probíhá v pořádku (např. některé děti potřebují nápomoc s počítáním peněz). Děje se tak však pouze v případech společné návštěvy obchodu. Děti mohou nakupovat i samy v rámci samostatné vycházky. Ke snižování kapesného opatření ve výchově se vyjádřil s tím, že po konzultaci se zřizovatelem zařízení od něj upustil.

12 Ustanovení § 21 odst. 1 písm. b) a odst. 3 písm. c) zákona o ústavní a ochranné výchově.

5.2 Zjištění z následné systematické návštěvy

V průběhu následné systematické návštěvy bylo zjištěno, že děti nemusí předkládat účtenky za své nákupy a nikomu nemusí hlásit, co si koupily, nebo co si chtějí koupit. Snižování kapesného prostřednictvím opatření ve výchově není v zařízení využíváno. Konstatuji tedy, že **opatření byla splněna**.

6. Samostatné vycházky

6.1 Zjištění z první systematické návštěvy

Ve zprávě z první systematické návštěvy moje předchůdkyně kritizovala minimalistické pojetí samostatných vycházek dětí, které byly stanoveny v rozsahu dva pracovní dny v týdnu. Formulovala proto opatření, aby zařízení **bezodkladně rozšířilo možnost samostatných vycházek na všechny dny**.

Ředitel v reakci uvedl, že vedle dvou pracovních dnů byly samostatné vycházky dětem umožňovány i o víkendech, a minimální rozsah vycházek byl tedy celkem čtyři dny v týdnu. Současně dodal, že plánuje rozšířit možnost vycházek na každý den ve spojitosti s celkovou změnou systému hodnocení dětí.

6.2 Zjištění z následné systematické návštěvy

V průběhu následné systematické návštěvy bylo zjištěno, že děti mohou na samostatnou vycházku každý den. Děti mladší 12 let se mohou pohybovat pouze po Býchorech, starší mohou jezdit do Kolína. Pokud dítě nejde na samostatnou vycházku, může se zúčastnit volnočasových aktivit organizovaných vychovateli. Platí, že se musí zúčastnit minimálně 4 takových aktivit týdně.

Konstatuji, že zařízení rozšířilo možnost samostatných vycházek na všechny dny. **Opatření bylo splněno.**

7. Stravování

7.1 Zjištění z první systematické návštěvy

Ve zprávě z první systematické návštěvy moje předchůdkyně uvedla, že se děti stravují výhradně ve společné jídelně, s výjimkou neděle, kdy je stravování zcela v kompetenci rodinné skupiny (děti spolu s vychovateli vymyslí jídelníček a následně společně nakoupí suroviny, ze kterých si pak sami vaří). Tehdejší ochránkyně formulovala doporučení, aby zařízení **průběžně rozšiřovalo stravování a přípravu jídla na rodinných skupinách i na další dny**.

Ředitel v reakci uvedl, že o rozšíření samostatného stravování dětí výhledově reálně uvažují.

Vedle toho se moje předchůdkyně zabývala případem dívky, která žádala o veganskou stravu. Podle jejího tvrzení jí zařízení v tomto požadavku nevycházelo vstříc. Ředitel to

v průběhu návštěvy vysvětlil s tím, že možnost přípravy veganského jídla aktuálně řeší s vedoucí kuchyně, avšak naráží na problémy časové náročnosti a nákladnosti plnění stanovených nutričních hodnot za současného dodržování podmínek spotřebního koše. Dalším faktorem ovlivňujícím případ dané dívky byl opakovaně zdůrazňovaný zásadní nesouhlas otce dívky s tím, aby se jeho dcera stravovala vegansky. Požadavky dívky označoval za pouhé pózy, jejichž prostřednictvím se na sebe dívka snaží strhávat pozornost. Tehdejší ochránkyně k tomu ve zprávě uvedla, že názor a požadavky dívky by s ohledem na její věk a rozumovou a volní vyspělost měly být brány vážně, a konstatovala, že pokud dívka odmítá jíst potraviny živočišného původu, ignorováním jejího názoru zařízení nedosáhne naplnění požadovaných nutričních hodnot, ale pouze hladovění dívky, a tím i ohrožení jejího zdraví. Současně formulovala opatření, aby zařízení uvedlo, jak postupovalo při vyřizování dívčina požadavku.

Ředitel v odpovědi na zprávu uvedl, že u dané dívky zaznamenali celkové potíže se stravováním, které nesly známky možného rizika poruch příjmu potravy (konkrétně odmítání jakékoli stravy včetně veganské). Dodal, že celou situaci s dívkou řeší s cílem předejít potížím ohrožujícím její zdraví a život. Dívka si je rizika vědoma a snaží se pravidelně stravovat v zařízení. Kuchařky jí individuálně vychází vstříc a jídlo dle možností upravují do podoby, kterou může konzumovat. Ředitel dodal, že v reakci na požadavky některých dětí i dospělých hodlá zavést možnost vybrat si ze dvou jídel, přičemž jedno bude bezmasé.

7.2 Zjištění z následné systematické návštěvy

V průběhu následné systematické návštěvy bylo zjištěno, že příprava stravy a stravování na rodinných skupinách byly rozšířeny na celý víkend. Dle individuálních schopností si děti (zejména tedy ty starší) mohou připravovat samostatně jídla prakticky kdykoli. Co se týče stravování ve společné jídelně, pokud není jídlo bezmasé, mají děti vždy na výběr vegetariánskou alternativu. Konstatuji tedy, že **opatření byla splněna**.

8. Používání mobilních telefonů

8.1 Zjištění z první systematické návštěvy

Ve zprávě z první systematické návštěvy tehdejší ochránkyně nesouhlasila s povinností dětí odevzdávat mobilní telefony personálu, který jim je vydával v době osobního volna, a to na dobu, která se odvíjela od bodového hodnocení dětí (30, 60 nebo 120 minut). Uvedla, že plošné odebrání telefonů nemá oporu v zákoně, ale současně uznala možnost zařízení zakázat aktivní používání telefonu například při vyučování nebo organizovaných aktivitách. Formulovala proto opatření, aby zařízení **plošně neodebíralo dětem jejich mobilní telefony a umožnilo jejich užívání po celou dobu osobního volna dětí**.

Ředitel v reakci uvedl, že odebráním telefonů a strukturováním času, který s nimi děti tráví, je sledována prevence závislosti na elektronice. Dodal, že upustili od spojení s bodovacím systémem a děti si mohou telefony od vychovatelů vyzvednout kdykoli v rámci všech vycházek a osobního volna o víkendech, a nově také v čase od 19:00 hodin do večerky. Ředitel dále sdělil, že do budoucna hodlá v rámci systémových změn testovat používání mobilních telefonů bez jakéhokoli omezení.

8.2 Zjištění z následné systematické návštěvy

V průběhu následné systematické návštěvy bylo zjištěno, že děti mají své mobilní telefony neustále u sebe s výjimkou doby, kdy jsou ve škole. Děti mají své telefony i v noci s tím, že po večerce by je měly vypnout. Odpovědnost je ponechávána na dětech. Pokud některé dítě často ponocuje a jeho stav se odráží ve výkonech ve škole a v jeho celkovém fungování, ředitel v krajních případech využívá svého oprávnění převzít telefon do úschovy jako předmět ohrožující výchovu dítěte a jeho zdraví.¹³

Konstatuji, že zařízení upustilo od praxe plošného odebrání mobilních telefonů dětí a značně rozšířilo možnost jejich užívání. **Opatření byla splněna.**

9. Přístup k internetu

9.1 Zjištění z první systematické návštěvy

Ve zprávě z první systematické návštěvy moje předchůdkyně kritizovala nedostatečný přístup dětí k internetu a blokaci sociálních sítí. Uvedla, že děti jsou oproti dětem v běžných domácnostech nepřiměřeně znevýhodňovány, pokud mohou trávit volný čas na internetu pouze v rozsahu několika desítek minut denně, přičemž internet pro ně představuje velice levný a efektivní nástroj pro komunikaci s rodinou, blízkými a kamarády vně zařízení. Tehdejší ochránkyně upozorňovala na negativní dopady odstřihávání dětí od internetu a sociálních sítí, neboť po odchodu ze zařízení dětem budou chybět praktické zkušenosti s jejich fungováním i nástrahami. Formulovala proto opatření, aby zařízení **dětem zajistilo přístup k bezpečnému internetu minimálně v době jejich osobního volna** a aby **plošně nezakazovalo dětem přístup k sociálním sítím**.

Ředitel v odpovědi uvedl, že v nadcházejících měsících budou ve škole a na rodinných skupinách instalovány Wi-Fi routery umožňující přístup k internetu bez omezení, tedy včetně sociálních sítí.

9.2 Zjištění z následné systematické návštěvy

V průběhu následné systematické návštěvy bylo zjištěno, že v celém zařízení je dostupné Wi-Fi připojení, které mohou děti bez jakýchkoli omezení využívat. Konstatuji tedy, že **opatření byla splněna**.

¹³ Ustanovení § 20 odst. 2 písm. d) zákona o ústavní a ochranné výchově.

Nová zjištění

V této části zprávy uvádím zjištění, která zaměstnanci Kanceláře učinili v rámci následné systematické návštěvy a jež považuji za vhodné uvést s ohledem na to, že je hodnotím jako dobrou praxi.

10. Aktivita pro rodiny umístěných dětí

Zařízení v loňském roce zorganizovalo akci „Den s rodiči“, kdy byli rodiče a blízcí umístěných dětí pozváni do zařízení a spolu s dětmi absolvovali celodenní program.¹⁴ Účelem akce bylo vzájemné poznání a navázání vztahů rodinných příslušníků dětí s personálem, představení fungování zařízení, prohlídka prostředí, ve kterém děti žijí, a celkově posílení spolupráce zařízení s rodinami umístěných dětí. Podle ředitele byla zpětná vazba od dětí i účastníků velice pozitivní. Hodlá proto navázat dalšími akcemi podobného typu.

Popsané skutečnosti hodnotím jako **dobrou praxi**, která stojí za rozšíření i do dalších zařízení. Mám za to, že zařízení prostřednictvím těchto aktivit vytváří příležitosti k podpoře soudržnosti rodinných systémů a k odstranění bariér ve formě počátečního ostychu či nedůvěry rodin umístěných dětí k instituci. Vedlejším efektem může být i vytvoření bezpečného prostoru pro sdílení obav, problémů a dalších specifik, které s sebou nese odebrání dítěte z rodiny v komunitě osob, jež se nachází v obdobném postavení a situaci. Praxi zařízení tedy oceňuji a velice vítám tendenci v jejím pokračování.

11. Program rozvoje osobnosti dítěte

Zařízení má nestandardní pojetí programů rozvoje osobnosti dítěte (dále jen „PROD“). Na jejich tvorbě se aktivně spolupodílejí děti společně se svými klíčovými pracovníky. Výsledkem jsou dva pohledy, které následně podléhají společné reflexi dítěte a dospělého.

Dítě v první části popisuje „Jak se vidím já“. V popisu je instruováno k vypsání svých vlastností, převažujících nálad, co je baví, co umí, v čem je dobré, co mu nejde, jak o sebe pečuje z hlediska hygieny a estetiky; jak pečuje o své zdraví – zda kouří, požívá návykové látky či léky; jak vystupuje na veřejnosti, jak mluví, jak plní povinnosti na rodinné skupině atp. Na příslušném listu pak dítě vyplňuje „Jak to bylo od minule do teď“ do pozitivní kolonky („OK“) a negativní kolonky („KO“), a dále „Jak to bude dál“ do kolonek „zachovám“ a „změním“. Další témata jsou pak „Můj vztah k rodině a dalším lidem kolem mě“, kde se má dítě vyjádřit k tomu, jaký má vztah s rodiči, prarodiči, hostiteli, ostatními dětmi, přáteli, spolužáky, vychovateli, učiteli, sousedy, jak se k nim chová, koho má nejraději, komu nejvíce naslouchá, kdo je pro dítě vzor. Následuje „Škola a já“, kde má dítě vyplnit, jak se připravuje do školy, jak se chová při vyučování, v čem je ve škole dobré, co mu nejde, v čem potřebuje pomoci, který předmět dítě nejvíce baví, který nejméně a na jaké povolání se dítě

14 Krátká zpráva o akci je dostupná i na webu zařízení: <http://www.domov-bychory.org/2021/06/24/jsme-otevreni/>.

připravuje. Poslední list je věnován tématu „V čem potřebuji pomoc (Od koho? S čím konkrétně? Jak?)“ a „Jaké mám přání“. K obdobným okruhům se ve vztahu k dítěti vyjadřuje i jeho klíčový pracovník.

Mám za to, že tento proaktivní model může zejména u menších dětí podporovat motivaci k růstu, rozvoji vlastních kompetencí a redukci pocitů bezmoci, který dlouhodobý pobyt v kolektivním zařízení nevyhnutelně provází. I zde tedy konstatuji, že postup zařízení považuji za **dobrou praxi** hodnou následování.

12. Odborná péče

Odbornou péči o děti zajišťuje tým složený z etopedky (současně zástupkyně ředitele pro osobnostně sociální práci), psychologky a sociální pracovnice. V době mezi první a následnou systematickou návštěvou tým doplnila speciální pedagožka, která mimo jiné zastává pozici metodičky prevence. Odborný tým hodlá ředitel dále rozšířit, a proto hledá pracovníka na pozici etoped/psycholog. Prozatím však bez úspěchu.

Snížení kapacity zařízení a navýšení úvazků odborných pracovníků přineslo pozitivní efekt v podobě strukturované a vhodně cílené práce s jednotlivými klienty. Vedle dobré práce celého odborného týmu stojí za zmínku působení speciální pedagožky/metodičky prevence, která do režimu zařízení implementovala pravidelné vrstevnické skupiny pro starší děti. Domnívám se, že se jedná o výbornou alternativu k běžným komunitám, které mají oproti skupinám spíše organizační charakter, a jejich prostřednictvím děti mohou lépe reflektovat své prožívání a aktuální problémy a obtíže i na „peer-to-peer“ úrovni. I proto postup zařízení ve vztahu k odbornému týmu a jeho fungování hodnotím jako **dobrou praxi**.